

TÜRKİYE’NİN AKKA ANTLAŞMASINDAN ÇEKİLMESİ

GİRİŞ

Birinci Dünya Savaşı’nın ardından adil bir dünya oluşmadı. Adına barış eklenen ‘Paris Barış Konferansı’, Birinci Dünya Savaşı’nın mağlup devletlerine dayattığı antlaşmalarla ‘savaş doğuran barış’ konferansı olarak tarihte yerini aldı. Ekonomik, askeri ve siyasi kısıtlama ile dayatmaların sonucunda, mağlup devletlerden Almanya’da totaliter Nazizm Hitler ile iktidar olurken, galip görünseler de yandaşları İngiltere tarafından aldatılan veya istediği kadar sömürge payına erişemeyen İtalya ve Japonya, yeni saldırganlıklara ve toprak kazanımına yöneldi. Bu doğrultuda İtalya’da Mussolini liderliğinde Faşizm iktidar olurken, Japonya’da İmparator Hirohito liderliğinde askeri menşeli diktatoryal yönetim ön plana çıktı. Denenen barış girişimleri de samimiyetten ve kuşatıcı olmaktan uzak olduğundan (mihver devletler), Almanya, İtalya ve Japonya üçlü ittifak kurarak var olan statükoyu yıkmaya kalktı. Bu süreç, İkinci Dünya Savaşı’nın yaşanmasına yol açtı.

1939-1945 yılları arasında yaşanan İkinci Dünya Savaşı, müttefik devletlerin (ABD, İngiltere, Fransa ve SSCB’nin öncülük ettiği blok) üstünlüğü ile sona erdi. Almanya’da Hitler, İtalya’da Mussolini iktidarı son buldu. Japonya ise ABD’nin atom bombalarına maruz kalarak teslim oldu ve Hirohito yönetimi devrildi. Bu savaşın doğurduğu sonuçlar ise, küresel düzlemde günümüz dünyasının siyasi, ekonomik, askeri hatta eğitim ve kültürel gibi çok geniş alanının esastan şekillenmesi sürecini başlattı. Birleşmiş Milletler (BM), Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası, Kuzey Atlantik Antlaşma Organizasyonu (NATO), Varşova Paktı ve Avrupa Birliği (AB) gibi pek çok küresel nitelikli oluşumlar ve gelişmeler, bu savaşın birer ürünü oldu.

Bu savaşın en önemli sonuçlarından birisi de, ABD liderliğinde Batı ve SSCB liderliğinde Doğu bloku olarak şekillenen, ideolojik kutuplaşmanın ve askeri kamplaşmanın yaşanması ile dünyanın keskin bir ayrışmaya ve düşmanlaşmaya gitmesiydi. İki blok düşmanca gruplaşınca, taraflar arasındaki şiddetli güvensizlik hâli, aşırı silahlanmaya ve askeri-ekonomik örgütlenmelere götürdü. ABD NATO’ya öncülük ederken, SSCB ise Varşova Paktına öncülük etti. Öte taraftan ise garip bir şekilde BM Güvenlik Konseyi içinde her iki devlet de veto hakkına sahip olarak yer aldı (Adeta görünen devletler ve yöneticileri dışında ama onlara hükmeden bir irade, böyle bir yapının ve düşmanlığın yaşanır olmasını istedi).

İki taraf arasındaki düşmanlık ve rekabet, nükleer silahlanma yarışına girmelerine, dünyanın geri kalan devletlerini de -koru salıp düşman göstererek, onlara silah satımını

artırarak- silahlandırmalarına yol açtı. Bu açıdan bir yandan rekabet ve düşmanlık üzerinden sürekli askeri-silah sanayilerini geliştirirken, diğer ülkelere türlü silah satışını yapıp kendilerine bağımlı kıldı. Öte yandan bizzat kendi varlıkları ve güvenlikleri için ve çemberlerine aldıkları devletlere hamilik edecek askeri-teknolojik-ekonomik kuvveti ellerinde topladı.

Her iki taraf (ABD-SSCB), elde ettikleri geniş kapsamlı nükleer ve uzun menzilli füzelerle birbirini vurup büyük felaketlere yol açabilirken, caydırıcılık ve yaşanacak büyük yıkımlar gerekçesiyle (SALT I ve SALT II anlaşmaları, Pingpong diplomasisi örneğindeki gibi) yaşanan ‘Soğuk Savaş’ bitirmek için adımlar atıldı. Başlayan bu yeni sürece ise Yumuşama-Detant adı verildi. Bloklar arasındaki çekişmeleri, düşmanlıkları minimize etmek, mümkün olduğunca güvenilir ve barışçıl bir ortamı sağlamak üzere diplomasi kanalları açıldı ve uluslararası toplantılar düzenlendi. Bunlardan biri de 1973 tarihli Helsinki Zirvesi’ydi. Bu zirve ile Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Konferansı (AGİK) düzenlendi. Bu çalışma, iki yıl kadar sürdü ve sonunda 35 devletin katılımıyla 1975 yılında Helsinki Nihai Senedi imzalandı. Bu sened-sözleşme ile Soğuk Savaş (simgesel de olsa) sonlandırıldı. Burada hedeflenen; nükleer silahlanmaları sınırlamak, insan hakları, hukuk, diplomasi, güven-barış içinde yaşam gibi hususları öne çıkarmaktı.

SSCB’nin yıkılması sonrası 1994 yılında ise Türkiye’nin de üye olduğu AGİK ismi Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı (AGİT) olarak değiştirildi. AGİT, eski Doğu ve Batı bloku ülkelerini bir araya getiren ve söz konusu ayrımı kaldıran bir oluşumdur. Ancak devletler, uluslararası varlıklarını çıkarlar ve çatışmalar üzerine bina ettikçe ayrışmalar, çatışmalar da bitmez. O hâlde yapılabilecek en ideal şey, samimiyet ve adalet ile taraflar arasında hukuka dayalı anlaşmalar sağlamaktır. Fakat her ne olursa da hep bir şüphe var olagelir. Dünya üzerinde geçen zamanlar ve yaşanan gelişmeler bunu ispatlamaya devam etmektedir. Bu sebeple barış, güvenlik adı altında bir araya gelmeler yaşanıp anlaşmalar zuhur etse de, söz konusu şüpheler, güvensizlikler veya liderlik gayesi ve daha fazla kazanım doktrinleri; daima askeri ve siyasi değişkenliklere yol açtı.

Bu minvalde SSCB’nin yıkılması sonrası oluşan küresel ve bölgesel denklem içinde devletlerin birbirlerine güven duyma zorunlulukları, saldırmazlık niyeti içinde Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Antlaşmasının (AKKA) hazırlanması ve imzalanması zemini oluştu. Zira SSCB ve Varşova Paktı varken bu kutupta yer alanlar için bir alan ve koruma idi. Ancak SSCB yıkılınca mevcut küresel, siyasi ve askeri tablo değişti. Özellikle güvenlik ve askeri konular bakımından kendisini yeterli donanımda ve güvende hissetmeyen ülkeler ya NATO’ya girmek istedi -ki birçoğu hedefine ulaştı- ya da AGİT gibi oluşumlar içinde AKKA

Antlaşmalarına taraf oldu. Bu gelişmelerin her açıdan ABD ve NATO'ya yaradığı söylenebilir.

Rusya dahi SSCB sonrası yeni siyasal düzen içinde henüz yeni olduğundan ve SSCB yıkılınca ciddi güç kaybettiğinden söz konusu oluşumlar içinde yer edinmek istedi. Bu en azından zaman kazanma, toparlanma ve ABD, NATO gibi aktörlerin azami dikkatini çekmemek içinde önemliydi. Bu durum nihai olmayıp zaman içindeki olumlu-olumsuz değişimlere bağlı olarak farklılık arz edebilirdi. Nitekim NATO'nun üye devlet sayısını artırması ve çemberini genişletmesi, doğrudan Rusya ile sınırdaş ülkelerin NATO'ya dâhil olma başvuruları yanında Rusya'da Putin gibi bir liderin uzun yıllar iktidar olması ve gücünü artırmasına paralel olarak eski Sovyet güdümündeki ülkelerde adeta hak iddia etmesi, AKKA gibi antlaşmaları devre dışı bırakacak süreci de başlatmış oldu.

Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Antlaşması (AKKA)

Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Antlaşması (AKKA), 19 Kasım 1990 tarihinde Paris'te imzalandı ve 1992 yılında yürürlüğe girdi.¹ Antlaşmaya taraf devletlerden Türkiye'de dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal, Başbakanı ise 1990'da Yıldırım Akbulut, 1992'de ise Süleyman Demirel'dir.² Antlaşma; (NATO üyesi olan) ABD, Almanya, Belçika, Birleşik Krallık (İngiltere), Danimarka, Fransa, Hollanda, İspanya, İtalya, İzlanda, Kanada, Lüksemburg, Norveç, Portekiz, Türkiye ve Yunanistan ile (Varşova Paktı üyesi olan) Bulgaristan, Çekoslovakya, Macaristan, Polonya, Romanya ve Sovyetler Birliği (SSCB) arasında imzalandı. Antlaşma, taraf devletler arasında daha fazla güven inşa etme, toprak bütünlüklerine saygı gösterme, barış ve istikrarı sarsıcı adımlardan uzak durma, BM ilkelerine atıflar yaparak silahlanma noktasında frenleyici, kısıtlayıcı içeriklere sahiptir. Askerî açıdan (geniş çaplı) saldırı kapasitesinin düşürülmesi ile olası savaş çıkarma ihtimalini düşürme, Avrupa kıtasında barışın sürdürülmesine katkı sağlamanın amaçlandığı açıklanan gerekçelerdir.

Türkiye'de 18.06.1992 tarihinde "*Avrupa'da Konvansiyonel Silahlı Kuvvetler Hakkında Antlaşma'nın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair 3818 Sayılı Kanun*"

¹ <https://tccb.gov.tr/konusmalari-suleyman-demirel/1718/4100/akka-uyarlama-anlasmasinin-imza-torende-yaptigi-konusma> E.T: 05.04.2024

² <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/20700.pdf> / <http://ua.mfa.gov.tr/detay.aspx?4426> E.T: 05.04.2024

mecliste kabul edilerek Resmî Gazete’de yayınlandı. Antlaşmanın detayları için³ Resmi Gazete veya meclis tutanaklarına bakılabilir. Metnin ilk dört maddesi aşağıda yer almıştır:

**Avrupa’da Konvansiyonel Silahlı Kuvvetler Hakkında Antlaşma’nın
Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun**

(Resmî Gazete ile yayımı: 26.6.1992 Sayı: 21266)

Kanun No: 3818

Kabul Tarihi:18.6.1992

MADDE 1. — 19 Kasım 1990 tarihinde Paris’te imzalanan “Avrupa’da Konvansiyonel Silahlı Kuvvetler Hakkında Antlaşma” ile Antlaşmanın XXI inci maddesinin (2) numaralı paragrafı uyarınca toplanan Olağanüstü Konferansın 14 Haziran 1991 tarihli Kararının ve bu Kararın eklerini oluşturan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Hükümetinin Beyanı ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin Beyanının, 2 nci maddede ifade edilen çekince ile onaylanması uygun bulunmuştur.

MADDE 2. — Antlaşma’nın II nci maddesinin (1) numaralı paragrafının (B) bendi ile V inci maddesinin (1) numaralı paragrafının (A) bendi hükümlerinde yer alan, Antlaşma’nın taraf devletlerin tüm adaları dâhil, Avrupa’daki bütün topraklarını kapsadığı ifadeleri veya Antlaşma’nın herhangi bir başka hükmü, Doğu Ege Adaları’nın, 1914 Altı Devlet Kararı, 1923 Lozan Barış Antlaşması, 1923 Lozan Boğazlar Mukavelenamesi ve 1947 Paris Barış Antlaşması ile tesis edilmiş olan silahsızlandırılmış statülerini değiştirdiği, sona erdirdiği veya herhangi bir şekilde etkilediği anlamına gelmemektedir.

MADDE 3. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 4. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Türkiye, antlaşmaya yukarıda yer aldığı üzere 2. madde ile çekinceler koydu. Türkiye; Antlaşma’nın “*taraf devletlerin tüm adaları dâhil, Avrupa’daki bütün topraklarını*” kapsadığı ifadelerine çekince koyarak Ege Adaları’na ilişkin statünün korunmasını sağlamış, Lozan Barış Antlaşması’na ve 1947 Paris Barış Antlaşması’na atıf yaparak bu antlaşmaların kurduğu hukuk düzeninde bir değişiklik yapılmadığını deklare etti.⁴ Resmi Gazete’de ilan edildiği üzere “Milletlerarası Andlaşma” olarak yer alan ve AKKA Antlaşmasına bağlı olarak Ahmet Necdet Sezer’in Cumhurbaşkanlığı ve Recep Tayyip Erdoğan’ın Başbakanlığında 2005 yılında imzalanan, 2006 yılında uygulamaya konulan ABD’ye Türkiye topraklarını kullanmasına ve AKKA’nın denetimine dair imkân tanıyan resmi metne, çalışmanın sonunda ek olarak yer verilmiştir.⁵

AKKA Antlaşmasının Kapsamı ve Feshedilmesi

3

https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc075/kanuntbmmc075/kanuntbmc07503818.pdf E.T: 05.04.2024

⁴ <https://hukukbook.com/avrupada-konvansiyonel-silahli-kuvvetler-hakkinda-antlasma-akka-antlasmasi/#> E.T: 05.04.2024

⁵ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/01/20060125-1.htm> E.T: 05.04.2024

AKKA Antlaşması; zırhlı muharebe araçları, muharebe tankları, savaş uçakları, toplar ve saldırı helikopterlerini içeren toplam beş konvansiyonel silah kategorisinde sayıca indirim, karşılıklı bilgi paylaşımı ve her bir kategori için de antlaşmaya taraf olan ülkeleri bağlayacak sınırlamalar içermektedir.⁶ AKKA Antlaşması'nın taraflar için getirdiği sınırlamalar; muharebe tankları için 40.000, zırhlı muharebe araçları için 60.000, toplar için 40.000, savaş uçakları için 13.600 ve taarruz helikopterleri için de 4000'dir. Donanma unsurları ise kapsam dışındaydı. Söz konusu antlaşmanın sunduğu veriler, muhatap devletleri askeri kapasite, donanım, (silah üretimi, nitelikleri ve satışı hakkında) bilgi paylaşımı, silah satışında indirim ve silahlanma konusunda sınırlandırdığı ve denetime açık hale getirdiği görülür. Bir taraftan Rusya'nın Gürcistan ve Ukrayna işgalleri sürerken, öte yandan Rusya, ABD'nin NATO'yu genişletme çabalarının antlaşmadaki kısıtlamaları anlamsız kıldığına vurgu yaptı ve Finlandiya ile İsveç'in NATO'ya alınmasının somut hâl alması ile antlaşmanın fiilen sona erdiğini açıklayarak antlaşmadan 7 Kasım 2023 tarihinde resmi olarak çekildi.

Rusya'nın antlaşmadan çekilmesiyle antlaşmanın anlamını yitirdiği söylenebilir. Bunun akabinde Türkiye ile diğer NATO üyeleri, antlaşmayı askıya aldığını beyan etmiştir.⁷ Rusya'nın AKKA Antlaşmasından çekilmesinin ardından Kanada⁸ ve ABD, 8 Aralık 2023'te⁹ antlaşmayı askıya aldıklarını duyurdu.¹⁰ Türkiye ise 05 Nisan 2024 tarihi itibarıyla Cumhurbaşkanı kararının Resmi Gazete'de ilan edilmesiyle söz konusu antlaşmadan kesin çekildiğini ve bunun 8 Nisan'da uygulamaya başlanacağını resmen duyurdu.

⁶ <https://www.liderhaber.com.tr/turkiye-resmen-cekildi-resmi-gazetede-yayimlandi-karar-8-nisanda-basliyor> E.T: 05.04.2024

⁷ https://www.mfa.gov.tr/no_-289_-rusya-nin-akka-dan-cekilme-kararinin-7-kasim-2023-tarihinde-yururluge-girmesi-hk.tr.mfa E.T: 05.04.2024

⁸ <https://www.trthaber.com/haber/dunya/kanada-avrupada-konvansiyonel-kuvvetler-antlasmasindaki-yukumluluklerini-askiya-aldi-810967.html> E.T: 05.04.2024

⁹ <https://dogruhaber.com.tr/haber/979128-abd-akka-anlasmasi-askiya-alindi/> E.T: 05.04.2024

¹⁰ <https://ilkha.com/dunya/abd-akka-anlasmasi-askiya-alindi-361466> E.T: 05.04.2024

SONUÇ

ABD ve SSCB'nin başını çektiği ideolojik temelli küresel alanda taraflar arasındaki emperyalist kutuplaşmanın doğurduğu güvensizlik ortamının bir sonucu olarak Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Antlaşması (AKKA) ortaya çıktı. AKKA, ABD (Batı bloku) ile SSCB (Doğu bloku) arasında askerî açıdan denge sağlanması amacı güdülererek hazırlandı. AKKA aynı zamanda taraflar arasında kısmi bir silahsızlanmayı ve mevcut askeri gücün de bilinmesini ve kontrol altında tutulmasını içerirdi.

Görünürde dengeli, güvenlik artırıcı görünse de aslında geçmişte olduğu gibi ABD, Rusya gibi devletlerin askeri kapasitesini sınırladığı ve geriletmediği tamamen hayaldir. Geriye kalan devletlerin, konumlarını, potansiyellerini ve riskleri bertaraf etme noktasındaki eksikliklerini de bilerek bu tür antlaşmaları kendileri adına gerekli, yararlı ve zaman kazandırıcı olarak sahiplendikleri belirtilebilir.

Taraf devletlerden ABD, Rusya, İngiltere, Fransa gibi devletlerin nükleer silahlara sahip olduğu bilinen bir durumdur. Üst düzey füze sistemlerine ve savaş uçaklarına sahip oldukları da bilinmektedir. Dünyada en fazla silah üretip satan devletlerin başında da yer almaktadırlar. Hal böyleyken AKKA ile hedeflenen bunların dışında kalan bir durumdur. Çekoslovakya ve SSCB, AKKA antlaşmasının imzalandığı zaman zaten dağılma-yıkılma ile karşı karşıya gelmişti ve bu istihbarat teşkilatları, devlet yöneticileri tarafından bilinmeyen bir durum değildi. Dolayısıyla antlaşmada baskın tarafın ABD olduğu, denge adı altında devletleri kendi etrafında konsolide etme-birleştirme-kenetlenme maksadı taşıdığı ifade edilebilir. Antlaşmaya taraf devletlerin çoğu zaten metinde zikredilen silahları bizzat üretme teknoloji ve kapasitesine sahip değildi.

AKKA Antlaşmasının resmi metni, bize (belirlenmiş bir) silahsızlanmayı veya silahlanmayı (sınırlı sayıda) kontrol altında tutmayı öngördüğünü, tarafların birbirine daha güvenle yaklaşmasına zemin sağlama, devletlerin birbirinin askeri gücünü ve hareketliliğini bilme ve denetleme olanağı verdiğini deklare eder. Lâkin şu da bir hakikat ki, devletler istemedikçe bir başka devleti kendi mahremine sokmayarak, askeri verilerini-bilgilerini ve üretimini paylaşmayarak bilinmesini istemediği bilgileri saklı tutabilir.

Türkiye, Resmi Gazete'de ilan ettiği üzere 04 Nisan 2024 itibarıyla 32 yıl sonra AKKA Antlaşmasından kesin olarak çekildiğini duyurdu. Böylelikle AKKA Antlaşması, artık Türkiye için ölü bir antlaşma oldu.

AKKA Antlaşması başlangıçta esas olarak ABD, SSCB gibi başat kuvvetler denilen unsurlar ve bunlara bağlı devletler arasında daha önce değinildiği maksatlar üzere meydana

getirilmişti. Lakin gelinen noktada özellikle 2000 yılı sonrası yaşanan gelişmeler; NATO'nun genişlemesi ve üye sayısını artırma faaliyetleri, ABD'nin Afganistan-Irak işgalleri, Rusya'nın Putin'in liderliğinde toparlanması ve giderek güçlenmesi, Arap Baharı operasyonları ile İslam ülkelerinin birçoğunda kaosu-karışıklığın yaşanması, bunun Suriye'de İç Savaşa dönüşmesi ve silah kullanımı-satışlarının artması ile ABD-Rusya'nın Suriye'de aktif ama çoğu kez zıt taraflarda olması, Putin Rusyası'nın eski SSCB egemenlik yılları özlemi içinde agresif hareketlerde bulunması ve bu tutumun oluşmasında da ABD'nin tahrikkâr girişimlerinin rolü göz ardı edilemez. Gelinen noktada Ukrayna işgali ile Rusya-ABD+AB karşıtlığı kamuoyu önünde cereyan etmeye başladı. Bunun sonucunda Putin Rusyası, AKKA Antlaşmasından çekildiğini ilan etti. Akabinde ABD, AKKA Antlaşmasından çekildi.

Tüm bu süreç ve gelişmeler, Türkiye'nin yeni bir karar almasında etkili oldu. Buna paralel Türkiye özellikle 2010 sonrasında bugüne savunma sanayi alanlarında farklı kamu veya özel şirketler aracılığıyla ciddi ve dünyada yankı uyandıran hava, kara, deniz sahasındaki silah üretimlerine imza attı. Yerli silah üretimi artırılarak dışa bağımlılık azaltıldı. Rusya, ABD gibi devletlerin AKKA Antlaşmasından çekilmesinin ardından Türkiye'nin ürettiği silahları başkasıyla paylaşmak istememesi, olası bir savaş haline daha fazla hazırlıklı olması, istediği silahı alıp, ürettiğini ihraç edebilir ve istediğinin (tank, zırhlı muharebe araçları, Savaş uçakları, toplar, helikopterler) üretilebilir olması için AKKA'dan çekilmesi önemli bir siyasi iradedir. Dünyada artan bir silahlanma var. Savaşa hazırlık olabilir. Ukrayna Savaşı devam ediyor. Siyonist İsrail, Filistin'de katliamlarına devam ediyor. Suriye'de belirsizlik sürüyor. Kafkasya'da normalleşme yaşanmış değil. Dolayısıyla Türkiye devletinin AKKA'yı bertaraf eden kararın, geç kalınmış bir karar olduğu da söylenebilir. Zira ülkelerin hürriyeti ve bağımsızlıkları kendi iradelerine ve bilgilerine ait askeri sanayi ve teknolojiye sahip olmalarıyla doğrudan ilişkilidir.

EK

Milletlerarası Andlaşma

Karar Sayısı: 2005/9882

Kuzey Atlantik Andlaşması ile bu Andlaşmaya taraf devletler arasındaki Kuvvetlerin Statüsüne İlişkin Anlaşma ve Türkiye Cumhuriyeti ile Amerika Birleşik Devletleri (ABD) arasındaki Savunma ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması çerçevesinde, Türkiye Cumhuriyeti topraklarında mevcut ABD'ye ait konvansiyonel silah, teçhizat, donanım ve malzeme ile bu Ülkenin kullanımı için tahsis edilen bina ve arazilerin, Avrupa'da Konvansiyonel Silahlı Kuvvetler Antlaşması (AKKA) Denetim Protokolü kapsamındaki denetimlerinde izlenecek usullerin uygulanmasına dair nota teatisi yoluyla akdedilen ekli Anlaşma'nın onaylanması; Dışişleri Bakanlığının 29/11/2005 tarihli ve USGY-I/9714 sayılı yazısı üzerine, 31/5/1963 tarihli ve 244 sayılı Kanunun 3 üncü ve 6 ncı maddelerine göre, Bakanlar Kurulu'nca 15/12/2005 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Recep Tayyip ERDOĞAN
Başbakan

Ahmet Necdet SEZER
CUMHURBAŞKANI

Sayı: USGY-I-6782

Türkiye Cumhuriyeti (T.C.) Dışişleri Bakanlığı Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Büyükelçiliğine saygılarını sunar ve ABD'nin taraf olduğu Avrupa'da Konvansiyonel Silahlı Kuvvetler Antlaşması (bundan böyle AKKA olarak anılacaktır) ile ilgili olarak ve AKKA Denetim Protokolü'nün uygulanmasında süregelen yakın işbirliğini genişletme düşüncesiyle ve Kuzey Atlantik Antlaşması'na Taraf Devletler arasındaki 19 Haziran 1951 tarihli "Kuvvetlerin Statüsüne İlişkin Anlaşma" ile, değişiklikleri ve ilaveleriyle 29 Mart 1980 tarihli "Kuzey Atlantik Antlaşması'nın II'nci ve III'üncü maddeleri çerçevesinde, T.C. ile ABD Hükümetleri arasında Savunma ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması" ve ilgili anlaşmalarla bağlı olarak, T.C. topraklarında mevcut olan ABD'ne ait AKKA'ya tabi konvansiyonel silah ve teçhizat, donanım ve malzeme ile anlaşmayla ABD'nin kullanımını için tahsis edilen bina ve arazilerin (bundan böyle "kapsanan teçhizat ve tesisler" olarak anılacaktır) denetiminde izleyen maddelerdeki usullerin uygulanmasını teklif eder:

I.

T.C., diğer bir Taraf Devletten, T.C. topraklarında, AKKA Denetim Protokolünün VII. ve VIII. bölümlerine göre denetim(ler) yapma niyetine ilişkin bir bildirim aldığı anda, AKKA Denetim Protokolü doğrultusunda aşağıdaki yöntemler uygulanır:

- Denetim bildiriminde, "kapsanan teçhizat ve tesisler"i de içeren beyan edilmiş mevkinin (BEM) bağlantılı olduğu Adana Havaalanı giriş/çıkış noktası olarak bildirildiğinde, ABD, denetim ekibinin giriş/çıkış noktasına varış zamanında hazır bulunacak şekilde, AKKA Denetim Protokolünün V. Bölüm 2. paragrafı çerçevesinde, T.C. refakat timine en fazla üç kişilik bir irtibat timi sağlayacaktır.

- Şayet, denetim ekibinin giriş/çıkış noktasına ulaşmasından hemen sonra, "kapsanan teçhizat ve tesisler" için bir denetim ilan edilirse, ABD irtibat timi (bundan sonra "irtibat timi" olarak anılacaktır) "kapsanan teçhizat ve tesisler" in denetimi süresince refakat timine eşlik edecektir. Şüphe denetimlerinin gerçekleştirildiği durumlarda, şayet BEM'in dışındaki belirlenmiş alanda anlaşma ile ABD'nin kullanımına tahsis edilmiş yapı ve tesisler bulunuyorsa, irtibat timi, sadece bu yapı ve tesislerin denetlenmesi süresince refakat timine eşlik edecektir. Şayet denetleyen Taraf Devlet tarafından giriş noktasında ilan edilen denetim mevki bunları içermiyorsa, irtibat timi yukarıdaki teçhizat, yapı ve tesislerin bulunduğu en yakın veya en uygun bir bölgeye hareket edecek ve refakat timiyle sürekli iletişim içerisinde denetim sona erene kadar burada hazır bekleyecektir. Şayet denetleyen ülke tarafından "kapsanan teçhizat ve tesisler" in bulunduğu bir BEM veya belirlenmiş alan için ardışık bir denetim ilan edilirse, refakat tim komutanı, kendilerine katılması ve denetim boyunca eşlik etmesi için irtibat timini denetim mevki hakkında bilgilendirecektir. Aynı usul müteakip ardışık denetimler için de izlenecektir.

- Şayet "kapsanan teçhizat ve tesisler" için bir denetim ilan edilirse veya şüphe denetimi gerçekleştirilirse, belirlenmiş alan içerisinde BEM'den başka anlaşma ile ABD'nin kullanımına tahsis edilmiş yapı ve tesisler bulunuyorsa. Denetim Protokolünün 5, 6 ve 7'nci paragrafları doğrultusunda denetleyen Taraf Devlet tarafından T.C. topraklarına getirilen denetim teçhizat ve malzemelerinin denetim brifinginden önce yapılacak kontrolüne, refakat timiyle beraber irtibat timi de iştirak edecektir.

- Şayet "kapsanan teçhizat ve tesisler" için bir denetim ilan edilirse veya şüphe denetimi gerçekleştirilirse, T.C., denetleyen taraf devletten denetim mevki, ilk veya ardışık denetim veya belirlenmiş alan hakkında bir bildirim aldığı anda ABD'yi hemen bilgilendirecek ve şayet yapılabilirse, denetim mevki veya belirlenmiş alan hakkında irtibat timine haber verecektir.

- ABD, denetim ilan edilen BEM veya belirlenmiş alan içerisinde "kapsanan teçhizat ve tesisler" in bulunup bulunmadığını T.C.'ne teyiden bildirecektir.

- İrtibat timi, bu Nota'nın başka bir yerinde belirtilen durumlar dışında, BEM veya belirlenmiş alanda icra edilecek bir denetim esnasında "kapsanan teçhizat ve tesisler" le karşılaşınca dek refakat timi içerisinde hiç bir görev almayacaktır.

- İrtibat timi, denetim ekibi "kapsanan teçhizat ve tesisler" i denetleme niyetini belli ettiği zaman refakat timine katılacak ve denetimin o bölümü tamamlanana kadar refakat timi içerisinde bulunacaktır.

- ABD, denetimin başlangıcında lüzumsuz gecikmeleri önlemek için irtibat timinin zamanında sağlanması hususunda T.C. ile işbirliği halinde gerekli bütün düzenlemeleri yerine getirecektir.

- İrtibat timinin ulaşım, iletişim, ibate, iase, çalışma alanı ve gerektiğinde tıbbi yardım veya diğer her türlü gereksinimi T.C. tarafından karşılanacaktır. ABD, T.C.'nin irtibat timine sağlanmış olduğu yukarıdaki her türlü hizmetin masraflarını karşılayacaktır.

II.

"Kapsanan teçhizat ve tesisler" in denetimi süresince:

- Belirlenmiş alanlardaki kuşku denetimlerini reddetme veya kabul etme hakkı T.C. Hükümeti'nce kullanılacaktır.

- Refakat timinin komutanı T.C. Hükümeti'nin temsilcisi olacaktır.

- Refakat timinde bir ABD temsilcisi bulunmadıkça "kapsanan teçhizat ve tesisler" denetlenmeyecektir. ABD tarafından kullanılan yapı ve tesislerin denetimi sırasında, denetimin pürüzsüz ve süratli bir şekilde tamamlanması için ABD temsilcileri AKKA Denetim Protokolü çerçevesinde gerekli bütün önlemleri alacaklardır. Şayet denetim ekibi alt-timlere ayrılırsa refakat tim komutanı her alt-timde bir irtibat tim elemanı bulunmasını talep edebilir.

- İrtibat timi, "kapsanan teçhizat ve tesisler" le ilgili olarak, hassas noktaların belirtilmesi, örtme ve diğer giriş kontrol hükümlerinin uygulanması açısından, AKKA denetim Protokolünün II. Bölüm 4'ncü paragrafında yer alan denetlenen Taraf Devlete ait hak ve yükümlülükleri kullanma hakkına sahip olacaktır. Şayet böyle bina, yapı veya tesisler için bir denetim ilan edilirse veya şüphe denetimi gerçekleştirilirse belirlenmiş alanda böyle bir yapı bulunuyorsa, irtibat elemanları, denetim brifinginden en az 2 saat önce refakat tim komutanını, denetim esnasında buralarda hassas noktalarla karşılaşılıp karşılaşılacağı hususunda bilgilendireceklerdir. ABD irtibat subayı, hassas bir noktayı içeren bir mevkiin denetimine ilişkin bir niyeti algılamaz, ilgili Türk alt-tim liderini hassas nokta hakkında haberdar edecektir. Denetim ekibi buralara girmek istediği zaman, hassas nokta ilan ilgili Türk alt-tim lideri tarafından yapılacaktır. İlâveten, denetim ekibi ve refakat timi arasında AKKA prensiplerinin uygulanmasına ilişkin herhangi bir belirsizliğin ortaya çıkması halinde sorun Türk refakat tim komutanı tarafından çözümlenecektir. Şayet böyle bir belirsizlik AKKA'nın "kapsanan teçhizat ve tesisler" e uygulanmasıyla ilgiliyse, durumun açıklığa kavuşturulması için Türk refakat tim komutanı irtibat timi kıdemli subayıyla işbirliği içerisinde denetim ekibiyle irtibat kuracaktır.

- ABD, "kapsanan teçhizat ve tesisler" e ait krokilerin hazırlanması amacıyla T.C.'ne gerekli bilgiyi sağlayacaktır. İlâveten, ABD temsilcileri, denetim brifinginden en az 2 saat önce refakat tim komutanına denetim mahallinde veya kuşku denetimleri yapılması durumunda belirlenmiş alan içerisinde bulunan AKKA'ya tabi konvansiyonel silah ve teçhizat hakkında AKKA Bildirim ve Bilgi Değişimi Protokolü uyarınca güncel bilgileri sağlayacaklardır.

- T.C., ABD silahlı kuvvetlerinin denetim hazırlıklarını kolaylaştırmak amacıyla denetimden önce irtibat timine mevki krokisinin bir örneğini verecektir. Şayet yapılacaksa, denetim brifingleri, T.C. temsilcileri tarafından takdim edilecektir. İrtibat timi mensupları, denetim mevkiinde veya kuşku denetimi olması durumunda belirlenmiş alan içerisindeki "kapsanan teçhizat ve tesisler" e

ilişkin olarak yöneltilebilecek her türlü soruyu cevaplandırmak için, denetim brifinginde hazır bulunacaklardır.

- Denetim esnasında kullanılacak lisan T.C.'nce bildirildiği gibi İngilizce olacaktır. T.C., Denetim Protokolünün V inci Bölüm, 8 inci paragrafında belirtilen her türlü hizmeti sağlamaktan veya düzenlemeyi yerine getirmekten sorumlu olacaktır.

III.

Yukarıdaki hükümlere ait değişiklikler herhangi bir zamanda tarafların karşılıklı mutabakatıyla yapılabilir.

IV.

Yukarıda bahis konusu hususlar kabul edildiği takdirde, T.C. Dışişleri Bakanlığı, ilaveten, ABD Hükümeti'nin cevabıyla birlikte bu Nota'nın, yukarıda öngörülen işlemlerin, AKKA Denetim Protokolüne uygun bir biçimde ve yalnızca "kapsanan teçhizat ve tesisler" için uygulanmasını ve tarafların yürürlüğe giriş için gerekli işlemleri tamamladıklarına ilişkin olarak teati edecekleri Notaların ikincisini müteakip iki Hükümet arasında yürürlüğe girecek olan ve "kapsanan teçhizat ve tesisler" in T.C. topraklarındaki mevcudiyeti sona erinceye kadar geçerli kalacak bir Anlaşma oluşturmasını önermektedir.

V.

Bir Anlaşma oluşturacak olan bu Nota'nın hükümleri ve ABD Büyükelçiliğinin yanıtı AKKA ve AKKA Denetim Protokolü'nden doğan haklara zarar vermeyecektir.

T.C. Dışişleri Bakanlığı bu fırsattan yararlanarak ABD Büyükelçiliğine en yüksek saygılarının teminatını tekrarlar.

Ankara, 3 Ağustos 2005

Sayı: 1587

Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçiliği Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığına saygılarını sunar ve Dışişleri Bakanlığının "Avrupa'da Konvansiyonel Silahlı Kuvvetler Antlaşması" kapsamındaki konvansiyonel silah ve teçhizatın denetimi konusunda önerilen Anlaşma metnine ilişkin 4 Ağustos 2005 tarihli ve USGY-I-6782 sayılı Notasına atıfla, Amerika Birleşik Devletleri Hükümetinin söz konusu Anlaşma metniyle mutabık olduğunu teyid eder.

Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçiliği bu vesileyle Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığına en derin saygılarının teminatını yineler.

Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçiliği

Ankara, 4 Ekim 2005

Bu andlaşmanın İngilizce dilindeki Metni 25/1/2006 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.